

die hem natuurlijk als een onmensch afgeschilderd is, te gaan samenwerken.

Daar hebben we nu, helder, de motieven van het drama in de harde moeder, de socialistische Clara, den goedwillenden kapitalist.

't Gegeven is belangwekkend.

Maar zoodra wij ons daarvoor flink warm hebben gemaakt, blijkt de schrijver een motor te hebben gebruikt, die per slot van rekening de handelingen van mevrouw Helwig, Clara en Paul beheerscht, die hen allemaal dwingt andere dingen te doen, dan zij zonder hem gedaan zouden hebben. De motor is de verrajer Bertrams. O, die vent! Had mr. Van Schevichaven hem maar nooit in zijn stuk gehaald! Zonder hem, zouden wij te wachten hebben gehad een der volgende psychologisch te motiveeren uitkomsten:

Paul, na met Clara te hebben samengewerkt, verlaat de zaak der socialisten en treedt op als verdediger van het kapitalisme; Paul, uit overtuiging en liefde tot Clara, wordt socialist en laat liever de zaak te gronde gaan dan dat hij ontrouw wordt aan zijn nieuwe beginselen. Zijne moeder brengt hij tot wanhoop en dat belet hem gelukkig te worden, zooals hij 't had kunnen hopen.

Of, eindelijk, Clara blijkt zwak en verlaat in hevigen strijd, de zijde der werklieden om te trachten met den man, dien zij lief heeft, naar diens idealen het lot der arbeiders te verbeteren, waardoor zij zichzelf en Paul in 't ongeluk stort, daar zij de gevolgen moet dragen van haar socialistische prediking tegen elk (ook het idealistische) kapitalisme.

We zeiden het reeds: Bertrams maakt alles in de war.

Omdat Paul hem de leiding van de zaken uit de handen neemt, gaat hij den verrader spelen. Hij zet de werklieden op tegen Paul en hij zet mevrouw Helwig op tegen de werklieden. Een werkstaking breekt uit in den omtrek. Buiten Pauls weten worden er soldaten in zijn huis verborgen. De arbeiders, woedend daarover, willen Paul opknoopen. Doch Clara, die Paul bemint, laat tegen de arbeiders de soldaten los, die in een kelder gevangen waren. Zij redt den geliefde, wordt gevloekt, beledigd en mishandeld door een van haar ongelukkige slachtoffers en sterft aan de gevolgen.

Er is in dit werk zóóveel moois, het geeft zóó zeer blijk van machtig dramatisch talent dat wij het bejammeren dat geen der leden van den Raad, die aan het hoofd der *Koninklijke Vereeniging* is gesteld, den heer Van Schevichaven er toe heeft kunnen brengen (zoo pogingen daartoe zijn aangewend?) zijn drama vóór de definitieve aanneming om te werken. De fout, groot in hare gevolgen, is, welbeschouwd, maar een misgreep in het begin. Bertrams, die de uitwendige handeling nu beheerscht, is eigenlijk maar een *hors d'oeuvre*. Zonder hem, had de schrijver veel meer van zijn prachtig gegeven kunnen maken, hoewel dan tòch de actie een dubbele ware gebleven.

Men moet zich wel afvragen of Paul met Clara meêgaat uit overtuiging of uit liefde; men voelt dadelijk al, zoodra die twee elkander ontmoeten, dat de expositie aan scherpte gaat verliezen, want zelfs onder den indruk van 't eerste zien (een niet geringe — dat zij dankbaar erkend) dringt zich de vraag op: als de oude Hastings daar nu eens bij het schrijftafeltje had gestaan in plaats van er in beeld boven te hangen en Clara niet had bestaan, zou Paul dan ook zóó hebben gesproken? Gebeurt het vele voor den werkmán, later, wel heelemaal uit overtuiging alléén of òók om Clara te behagen? Is niet in elk geval die liefde in het stuk een element, dat het drama spannender maakt naar de uitwendige handeling, doch psychologisch minder zuiver toch?

Nu moeten wij ook nog zeggen, dat, naar onze meening, het drama van mr. Van Schevichaven over 't algemeen door de kritiek wel wat streng is beoordeeld. Wij willen geenszins protesteeren tegen de aanmerkingen, die erop zijn gemaakt. Ze waren gegrond. Doch indien men den toon der meeste artikelen vergelijkt met dien, waarop meermalen wordt gesproken over werken van heel wat minder beteekenis, dan moet — dunkt ons — worden erkend dat men streng is geweest voor dezen jongen auteur, héél streng, hoewel niet bepaald onrechtvaardig. Wij gelooven dat de oorzaak hiervan alleen ligt in de overtuiging dat in hem een groote kracht schuilt en veel van dezen schrijver wordt verwacht.